

Ціна 10 коп.

№: БІБЛІОТЕКА ПЕРЦЯ 836

Є. КРУКОВЕЦЬ

МІНІ-МІНІ

**Відсканував
і опрацював**
Анатолій
МИКОЛАЄНКО
(barsikot)

Є. КРУКОВЕЦЬ

ШАМАН

ІЛЮСТРАЦІЇ А. АРУТЮНЯНЦА

«РАДЯНСЬКА УКРАЇНА»
1964

З М І С Т

На зміцнення	5
«Наклепник»	12
З переляку	20
Комісія	25
Шаман	32
«Громадянин, ви порушили...»	37
Сірники	44
«Р-р-р»	50
Телетрагедія	54
Лайкові рукавички	60

Евсей Владимирович Круковець

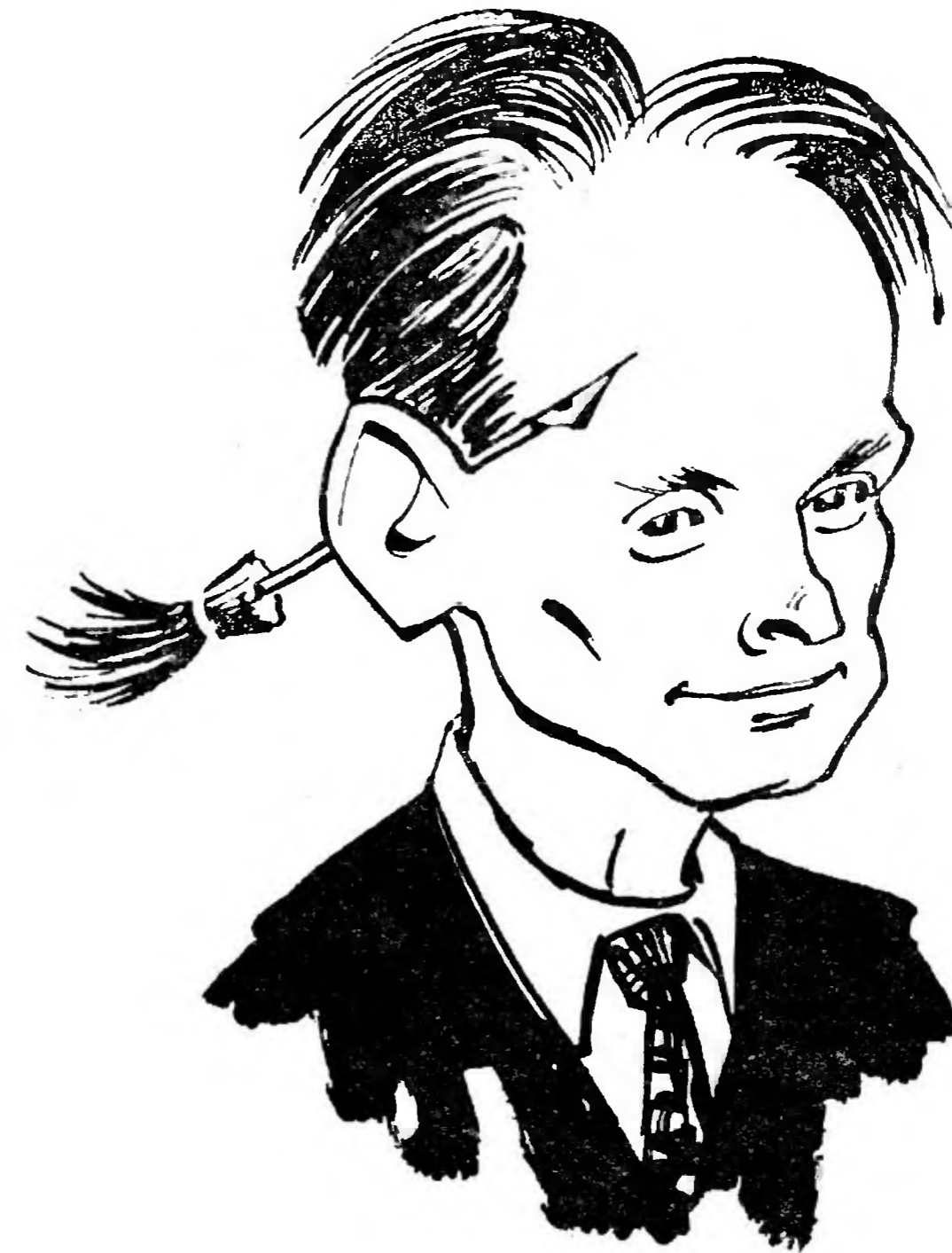
Ш А М А Н

(На українском языке).

Редактор Ф. Маківчук

БФ 37245. Зам. 05235. Підписано до друку 1. XII. 1964 р.
Тираж 64.000. Формат паперу 70×108^{1/32}. 1 папер. арк.
2 друк. арк. Ціна 10 коп.

Видавництво і комбінат друку «Радянська Україна»,
Київ, Брест-Литовський проспект, 94.

Є. Круковець.

Дружній шарж.

Збори йшли, як океанський корабель: солідно, впевнено.

Задні ряди, тихо посапуючи, куняли. Ті, кому не пощастило вмотитися десь ззаду, розв'язували кросворди і грали в «морський бій».

У першому ряді сидів лише один старший референт Підлюб'язник. Він час од часу кидав репліки промовцям.

Що взагалі робив у тресті старший референт, ніхто до пуття не знав, але всі вже звикли до того, що на зборах, нарадах, урочистих засіданнях він завжди сидів у першому ряді і кидав репліки.

Головував на зборах сам керуючий трестом Лука Лазарович. Він за списком надавав слово промовцям, а крім того робив зауваження Підлюб'яз-

нику і креслив на аркуші паперу силуети жіночих голівок, придумуючи їм різні зачіски. Збоку могло здатися, що він занотовує важливіші думки промовців.

Домальовуючи сорок шосту голівку, Лука Лазарович надав слово начальникові відділу нової техніки, молодому інженерові Миколі Сірчаному.

Сірчаний почав з того, з чого починали усі його попередники: мовляв, питання, поставлене на сьогоднішніх зборах, має велике значення, воно важливе й актуальне...

Але потім різко порушив звичну схему виступу.

Це було так несподівано, що олівець головуючого застиг на носі сорок сьомої голівки, і там з'явилась бородавка.

У середніх рядах, як струна в гітарі, обірвався схвильований шепіт: «Предмет гігієни з чотирьох літер, закінчується на...» Сусіди так і не дізналися, на що саме закінчується предмет гігієни.

Від несподіваної тиші стали прокидатися на задніх рядах.

— Я хочу сказати, — вів Сірчаний, — про ті неподобства, що творяться у нас під носом.

Олівець головуючого нервово закрутився — бородавка під носом чергової красуні перетворилась на гулю.

— Подивіться, — говорив промовець, — як працює відділ матеріально-технічного постачання. Він не спромігся доставити кілька необхідних електромоторів, і ось маєте результати — без діла стоять двадцять прекрасних верстатів. Через некомплектне постачання у нас на підприємствах іржавіє багато нової техніки. І все-таки керівники відділу бу-

ли премійовані. За що, питається?! Це ж дико! Я вважаю, що система розподілу преміального фонду, яка існує у нашому тресті, не стимулює працівників...

— Так вам що, система не подобається? — уїдливо вигукнув з першого ряду Підлюб'язник. — Га?

— Підлюб'язник, помовчте! — суворо зауважив Лука Лазарович. — Сірчаний діло говорить.

— Мушу додати, — сказав на закінчення промовець, — що в цьому винні насамперед керівники тресту.

Сказав отак та й сів на своє місце.

Океанський корабель збився з курсу. Ніхто більше не виступав. Головуючий запропонував конкретну резолюцію: «Всім присутнім у своїй практичній роботі врахувати зауваження, що були висловлені на зборах». Він взагалі був майстер на конкретні резолюції.

— Як будемо голосувати? — запитав Лука Лазарович.

— Одноголосно! — гепнув Підлюб'язник. (Він хотів сказати: «В цілому»).

...На другий день керуючий трестом запросив Сірчаного до себе в кабінет.

— Молодець, Миколо Карповичу! — Лука Лазарович вийшов з-за столу і міцно потиснув інженерові руку. — Прекрасно виступив учора! Да-а, молодість, як той казав, завжди несе свіжий струмінь. І мене теж правильно рубонув. Сідай, чого ти стоїш?! Сідай, порадитися треба. — Керуючий трестом запалив сигарету і довірливо нахилився до Сірчаного. — Всю ніч, знаєш, думав над твоїм виступом. Влучно ти підмітив — слабо працюють по-

стачальники. Відділ кульгає. Треба його зміцнювати. Це факт. Так я от що придумав: переведемо тебе в цей відділ! Га?

— Але ж я, Луко Лазаровичу, конструктор, я у своєму відділі більше користі можу принести... — трохи розгубився Сірчаний. — А постачання мені треба наново вивчати.

— Та не такий чорт страшний, як його малюють! Ти молодий! Вивчиш! Я в твої літа і не таке вивчав. Тим більше, що я тебе перекидаю не начальником відділу, а заступником. Там начальник — людина сумлінна, тільки трохи застарів. Підпирати його треба. Підпреш? погодилися!

...Днів через десять у стінній газеті появилася коротенька замітка Сірчаного. В ній ішлося про те, що через неповороткість відділу збуту на підприємствах залежується багато готової продукції.

І знову Лука Лазарович запросив інженера до себе.

— От що значить гостре око! От що значить принциповість! — захоплено вигукував керуючий трестом. — Ох, і молодець же ти, Сірчаний! Все помічаєш! Ну й нехлюї ці збутовики! — Тут Лука Лазарович кинув на адресу збутовиків ще кілька виразів, яких не рекомендують вживати дипломатам. — Словом, відділ явно кульгає. Треба його зміцнювати. От я й вирішив: перекинемо тебе туди. Знаю, знаю, що тобі цю справу треба наново вивчати. Але ти молодий, енергійний, все помічаєш. Ти швидко освоїш! Тим більше, я ж тебе туди не начальником відділу і не заступником. Вони, бач, там люди чесні, сумлінні, але їх треба підштовхувати. Підштовхнеш?! погодилися! Із завтрашнього дня

ти — помічник заступника начальника відділу збу-ту! Поздоровляю!

Через тиждень зібралася чергова нарада. Дуже важлива і актуальна — про завдання тресту в світлі останньої постанови вищестоящого управління. Представник управління теж був на нараді.

Головував Лука Лазарович. У першому ряді сидів Підлюб'язник. У середніх рядах розв'язували кросворди. У задніх, тихо посапуючи, куняли. Все йшло, як завжди. Аж поки...

Сірчаний у короткому виступі сказав:

— Я в питаннях бухгалтерії не дуже тямлю...

— А не завадило б тямити! — пальнув Підлюб'язник.

— Підлюб'язник, помовчте! — цикнув Лука Лазарович. — Сірчаний діло говорить! Продовжуйте, будь ласка, Миколо Карповичу!

— Так-от я хочу запитати, — спокійно промовив Сірчаний, — чому наша бухгалтерія не контролює видатків на відрядження? Для чого, наприклад, керуючий трестом і його заступник літали на неділю у відрядження в Москву? Хіба дивитися футбольний матч — це службовий обов'язок?

Представник управління, який виступив після нього, сказав, що витрачені на те відрядження гроші керуючий і заступник мусять повернути в касу.

Запросивши Сірчаного до себе, Лука Лазарович цього разу був з ним особливо люб'язний.

— Просто захоплений тобою! От повернув я гроші, а все одно тобою захоплений. Ну, скажи, будь ласка, хіба ж не могли працівники бухгалтерії попередити мене, що не слід брати гроші на це дурне відрядження? Могли і повинні були попередити.

Але бухгалтерія наша кульгає. Це факт. А там же є і головний бухгалтер, і заступник, і помічник заступника. І, відверто кажучи, всі вони досвідчені, сумлінні працівники. Та їм треба підказувати. Систематично і повсякденно підказувати. Так що? Підкажеш? погодилися! Отож перекидаємо тебе заступником помічника заступника головного бухгалтера. Тепер буде порядок!

Недавно я зустрів Сірчаного на вулиці. Розказав він усю ту історію і, гірко посміхнувшись, додав:

— Дуже неоперативно працює наш трест. Повільно повертається. Боюся, що Лука Лазарович усю вину за це звалить на нашого кур'єра — тітку Марію. Скаже, що вона кульгає. Не тітка Марія, звичайно, а кур'єрська ділянка роботи кульгає. І скаже, що треба її кимось зміцнити. На всякий випадок я поки що освоюю швидкісне ходіння на середні дистанції. Бувай здоровий! Поспішаю. Сьогодні у нас якраз збори з приводу мого листа в партійні органи.

...На зборах, як потім стало відомо, було встановлено, що кульгає Лука Лазарович. Його зняли з роботи. Керуючим трестом призначили Сірчаного.

Лука Лазарович тепер автотрестом керує.

peres-ua.

peres-ua.

Рівно о дев'ятій годині двадцять хвилин ранку секретарка Іза Петрівна зайшла в кабінет і поклала пачку свіжих газет. Такий порядок був заведений Лукою Лазаровичем з тієї хвилини, як він сів тут у крісло керуючого автотрестом.

Негайно викликавши секретарку — рудоволосу, чорноброву Ізу Петрівну, яка ще за кілька років до цього була молодого, він заявив:

— О дванадцятій п'ятдесят і сімнадцятій п'ятдесят ви повинні викликати машину. З дев'ятої години ранку переглядаєте свіжі газети і рівно о дев'ятій двадцять доповідаєте мені про все, що надру-

ковано в пресі про наш трест. Позитивні матеріали підкреслюєте червоним олівцем, критичні — синім.

Акуратна Іза Петрівна за весь час жодного разу не порушила встановленого порядку, чим по праву пишалася.

Доповідала вона завжди скупко, не виявляючи свого ставлення до написаного (з цим ніколи не запізнився):

— Хвалять шофера Синичку за те, що відмовився від чайових. Лають кондуктора Рибку за грубість з пасажиром.

І виходила з кабінету.

Сьогодні ж її ніби прорвало.

— А Мамченко наш, виявляється, письменник. Оповідання надрукував у газеті. Бачили! А такий тихий здається. І не подумай! Ви обов'язково прочитайте, Лука Лазарович!

І вже в дверях кабінету багатозначно повторила:

— Обов'язково прочитайте!

Лука Лазарович глянув на окреслений синім олівцем заголовок: «Дорогому, любимому...», потім на підпис «Євген Мамченко» і посміхнувся: «Ач! «Дорогому, любимому». Лірик! Ромео і Джульєтта! От тобі і Мамченко! Сам одружитися не зумів, а про любов пише».

Читати про любов у робочий час Лука Лазарович не став.

А потім зайшов заступник Павло Якович. Невисокий на зріст, повний, майже завжди усміхнений. Він заговорив несподівано різко, зі злістю:

— Читали Мамченка?! Проявив себе! Недарма кажуть: у тихому болоті...

— Він що, в робочий час оповідання писав? — підкреслено лагідно запитав Лука Лазарович.

— Не знаю, але...

— То чи не краще було б вам зайнятися впорядкуванням розкладу руху пасажирських автобусів?!

(Лука Лазарович любив іноді підкинути ущіпливе слівце).

Павло Якович розгублено і здивовано подивився на керуючого трестом.

До кабінету з газетою в руках вбіг начальник відділу матеріально-технічного постачання Семен Борисович.

— Ну, що?! Я завжди говорив, що Мамченко мені не подобається. Я в людях не помиляюсь! Звиняйте! Нічого іншого я від нього й не чекав. Думає, дурників знайшов. Не догадаються, мовляв, звиняйте! А найбільш обурює, як він вас, Лука Лазарович, зобразив,

— Ви про що?

— Про писанину Мамченкову. Про що ж іще?! Лука Лазарович узяв себе в руки.

— А-а, це про оповідання? Що ж, прочитаємо, — з такою собі байдужістю в голосі вимовив він.

Лука Лазарович почав читати. Заступник і начальник відділу уважно стежили за виразом його обличчя. Але обличчя нічого не виражало. Тільки під кінець керуючий трохи зблід і міцно стиснув губи.

«От тобі Ромео і Джульєтта!»

В оповіданні писалося, як в одній установі група працівників влаштувала збір грошей на іменинний подарунок начальникові. Все було дуже схоже

на те, як місяць тому вшановували його, Луку Лазаровича, з нагоди його сорокасемиріччя. Автор назвав свого героя Автогеновим. Але Лука Лазарович одразу помітив у головному персонажі знайомі риси. От навіть такий штрих: Автогенов говорить своєму заступникові Крутійку, що приймати подарунки може тільки у вільний від роботи час. В'їдливо розписував автор муки начальника відділу Резонерова, коли той укладав вітальну промову. В секретарці Симочці, яка збирала по відділах гроші, примовляючи: «Я вважаю, що товариш Автогенов заслужив...» — не важко було впізнати Ізу Петрівну.

Лука Лазарович підвів голову. Павло Якович і Семен Борисович дивилися на нього.

Керуючий натиснув на кнопку дзвінка.

— Ізо Петрівно! Запросіть, будь ласка, Мамченка.

Через кілька хвилин бухгалтер Євген Мамченко стояв у кабінеті.

— Сідайте, — широким жестом запросив керуючий. — Значить, оповіданнячка пописуєте?!

Мамченко витягнув і без того довгу шию і, ніяковіючи, промовив:

— Це я вперше в житті спробував... Я й сам не сподівався, що надрукують...

— А для чого ж тоді писали?! — вигукнув Павло Якович.

— Ні, ні, звиняйте! — підскочив з стільця Семен Борисович. — «Не сподівався...» Ви вже не викручуйтесь! Я людина одверта і скажу все, що думаю: ви не сподівались, що ми догадаємося. Так, так. А ми, звиняйте, трохи більше за вас на світі

прожили... І де ви тільки совісті набралися Луку Лазаровича так зобразити?! Хіба він заслужив на таке своєю невтомною роботою?!

— Але я...— почав було Мамченко.

— Вибачте, товаришу Мамченко,— Лука Лазарович намагався говорити спокійно, навіть ласкаво.— От ви там пишете, що ваш Крутійко своєї думки не має. Ми ж знаємо, на кого ви натякаєте. Вірно, Павло Якович у нас людина розсудлива. Він, справді, сім раз відміряє, один — відріже. То не вже ж це висміювати треба?!

— Але ж я пишу про Крутійка, а не про Павла Яковича...

— Ні, звиняйте... Знаємо ми, про кого пишете,— знову підскочив Семен Борисович.

— Так це ж оповідання, типові явища, так би мовити,— спробував заперечити автор.

— Ми, товаришу Мамченко, знаємо, що таке оповідання, що таке типові явища і що таке художня література в цілому,— сказав Лука Лазарович.— Мене тільки дивує, чому ви, бачачи деякі недоліки в нашій роботі, не виступили на зборах з критикою?! Чому ви вирішили прикритися художньою літературою?! Безпринципність — ось як це називається! — Уже не так стримано виголосив Лука Лазарович.

Мамченко почервонів. Підвівся.

— Ні, товариші, я писав оповідання. Художній домисел, так би мовити. Використав, безумовно, те, що у житті спостерігати доводилося, зокрема в нас у тресті. А якщо ви себе в тих типах впізнали, то не на мене пальцями тикайте, а самі на себе.

Такого від тихого Мамченка ніхто не чекав.

Першим опам'ятався керуючий. Звичним рухом він натиснув на кнопку дзвінка.

— Ізо Петрівно, сідайте, будь ласка, і пишіть протокол.

Іза Петрівна переможно глянула на Мамченка і сіла за стіл.

— Отже, товаришу Мамченко,— перейшов на зразково офіціальний тон Лука Лазарович,— ми фіксуємо, що, згідно з вашим твердженням, описані у вашому так званому оповіданні події ви спостерігали в нашому тресті. Чи не будете ви в такому разі ласкаві відповісти на кілька запитань, що виникли у нас?

Мамченко всміхнувся і махнув рукою: давайте, мовляв.

— Запитання перше. На якій підставі ви твердите, що в день мого народження мені були подаровані — зачитую по газеті — «пилосос для килима, чорнильний прибор для письмового стола і десять книг для книжкової шафи»? Коли б ви поцікавилися — адже ніхто з цього не робив секрету, — то переконалися б, що подаровано мені було лише: а) спінінг, б) рушницю. Я сподіваюсь, що ви все-таки відчуваєте різницю між пилососом і рушницею?!

Всі дружно засміялися. Навіть Іза Петрівна дозволила собі на секунду відірватися від протоколу, хоч усе-таки встигла поставити в дужках «Загальний сміх».

Мамченко похмуро мовчав.

— Ви пишете, що я, — підвівся Семен Борисович,— або, як він у вас там називається, Резо-неров читав по написаному вітальну промову. А до-

вести ви це зможете?! Не врахували ви, молодий чоловіче, що у мене є свідки, які зможуть розповісти, як воно було насправді. Ні, не така я людина, щоб шпаргалками користуватися. Звиняйте! Забули ви, так званий Салтиков-Щедрін і Гоголь, що у нас є закони, які оберігають радянських людей од наклепів. Забули! А вони, звиняйте, є!

Семен Борисович востаннє кинув убивчий погляд на Мамченка і шумно сів.

— От ви, товаришу бухгалтер,— в'їдливо посміхаючись, повільно заговорив Павло Якович,— пишете, що ваш заступник керуючого Крутійко більше всіх веселився на бенкеті і пив тільки коньяк. Так? А вам, працівникові бухгалтерії, добре відомо, що саме в той день я знаходився у відраженні і тому не міг, на жаль, бути присутнім на бенкеті у Луки Лазаровича. Що ви на це скажете?

Мамченко нічого не сказав. Чи то розгублено, чи то насмішкувато він оглядав кожного промовця.

Схвильована, червона Іза Петрівна вигукнула:

— І треба ж дійти до такого!

— Прошу заспокоїтися, товариші, — підвівся Лука Лазарович.— Я думаю, що питання ясне?!

— Більш, ніж ясне,— різко вигукнув Семен Борисович.

...Рівно через два місяці після цієї розмови народний суд поновив на роботі у тресті бухгалтера Євгена Мамченка, звільненого з роботи «за безпринципність, систематичні наклепи і створення нездорової обстановки в колективі».

Тільки ввійшовши у прийомну, Бугай зразу ж збагнув, що Лука Лазарович когось розпікає в своєму кабінеті.

— Кого це він так? — запитав секретарку Ізу Петрівну.

— Директора автобусного парку.

Павло Якович Бугай (прізвище зовсім йому не пасувало) був людиною м'якою. Він не любив крику, галасу і вирішив перечекати, поки ушухне буря в кабінеті керуючого трестом. Оббиті дерматином двері були напіввідчинені, і в приймальні все було

чути. Через кілька хвилин Бугаєві стало ясно, про що йдеться.

«А я ж таки був правий» — подумав.

Він згадав, що з місяць тому у трест надійшла заява одного шофера, який писав, що диспетчер вимагає з шоферів побори, а директор парку дивиться на це крізь пальці і навіть потурає цьому.

При перевірці сигнали підтвердились.

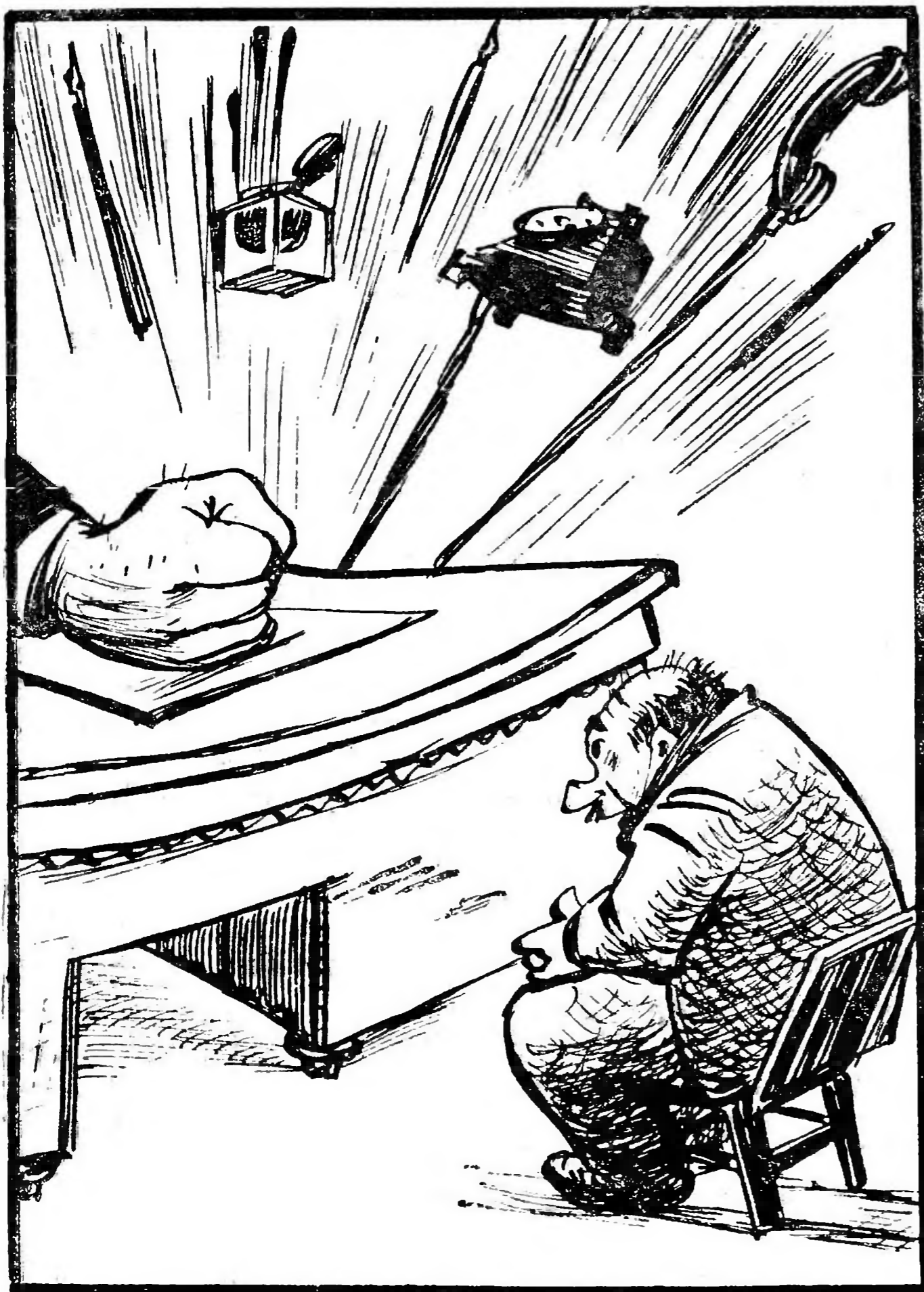
Лука Лазарович на черговій нараді інформував про це керівних працівників тресту і запитав, «які в кого будуть думки щодо заходів».

І тоді перший заступник керуючого трестом Павло Якович Бугай запропонував: диспетчера з роботи зняти, директорові парку Артюшкіну оголосити догану. Але інші його не підтримали. Лука Лазарович прислухався до голосу більшості і направив скаргу тому ж Артюшкіну — для реагування і вжиття заходів. «Так, — сказав тоді Лука Лазарович, — буде краще для справи». А Артюшкін поклав скаргу у шухляду. А оце диспетчера спіймали на гарячому і заарештували. І з райкому партії вже дзвонили, питали, чому раніше не вживали заходів...

Коли Лука Лазарович на якусь хвилю перестав кричати, Бугай розвів губи у постійну привітну посмішку і ввійшов у кабінет.

Там, крім керуючого і директора парку, сидів ще старший референт Підлюб'язник. Це була «стара випробувана кадра», як іноді говорив керуючий. Міняючи місце роботи, Лука Лазарович тягнув за собою і цього чоловічка разом з його титулом.

— Ось, полюбуйтеся, будь ласка, — звернувся Лука Лазарович до Бугая, тикаючи пальцем у бік

директора парку. Він коротко розповів заступникові про суть справи і з обуренням закінчив:

— Докерувався! Ну, хіба можна на таких покладатись?! — Лука Лазарович розпачливо розвів руками. — Ех, Павле Яковичу, я вже тут згадував вас. Як ви тоді праві були! Простити собі не можу, що не послухав вас! Правильно ви тоді говорили...

Бугай зблід. Його рогові окуляри задрижали, задрижали губи, задрижало підборіддя. Коли він відкрив рота, стало ясно, що дрижить і язик.

— Але ж Л-луко Л-лазаровичу, це ви т-тоді п-правильно г-говорили. Ви ж теж т-такої д-думки були...

— Е, ні, не говоріть, я тоді зліберальничав. Не послухав вас — і ось маємо!

— Ви п-просто з-забули. В-ви ж теж в-висловлювались в т-такому дусі, що д-диспетчера слід п-покарати.

— Та воно так... Але не настояв. А ви тоді розумно говорили. Треба було прислухатись...

— Та що там... розумно... — пробелькотів Павло Якович. Його все ще лихоманило.

На щастя, задзвонив телефон. Лука Лазарович узяв у ліву руку трубку і тут же махнув правою: виходьте, мовляв, усі з кабінету. Було ясно: дзвонило якесь начальство.

У прийомній Бугай глянув на годинник. Робочий день закінчився.

— Пішли додому? — звернувся до нього старший референт Підлюб'язник.

— Пішли! — байдуже кивнув Павло Якович.

Коли вийшли на вулицю, Підлюб'язник запитав:

— Чого ви так розхвилювалися там, у кабінеті?

Аж дивно: Артюшкіна шеф лаяв — і він був спокійний, вас хвалив — а ви рознервувались...

— Ех, Підлюб'язник, Підлюб'язник! Нічого ти, брате, не розумієш! Чого, питається, Артюшкіну хвилюватись? Ну, вліплять йому в крайньому разі догану. Ну, там ще на зборах найближчих покритикують, і все. А мені от, чує серце, доведеться з трестом розпрощатись...

— Та ви що?!

— Не «що», а точно! — безнадійно хитнув головою Бугай. — Не простить мені цього Лука Лазарович. Не простить...

— Чого «не простить»? — не міг второпати Підлюб'язник.

— Розумієш, він це вже другий раз при людях говорить, що я «був правий», що я «говорив розумно». Не вловлюєш? Ех, ти! А ще крутишся біля шефа! Збagni: якщо я був правий, значить, хтось був неправий, якщо я говорив розумно, значить, хтось говорив нерозумно. А хто цей «хтось»? Второпав?! Хіба ж стане Лука Лазарович таке терпіти?! Не стане. Я його добре знаю... Виживе! Знайде якийсь привід — і виживе! Як і попередніх двох заступників. — Павло Якович зробив паузу, потім глибоко зітхнув і закінчив: — А втім, я і сам за такого заступника не тримався б.

— Запросіть до мене товаришку Балалаєву!

Через кілька хвилин Діана Парамонівна була в кабінеті керуючого трестом.

Лука Лазарович підвівся з-за столу і, рубаючи долонею по настільному склу, став викладати суть справи. Кожний удар збігався із закінченням чергового речення.

— Вам добре відомо, Діано Парамонівно, що з дисципліною в нашому тресті не все гаразд. Тому ми й прийняли актуальне і своєчасне рішення провести «Декаду боротьби за своєчасну явку на роботу». І ось тільки що мені стало відомо, що інже-

нер Кравченко запізнився на дві години. Цим самим він не тільки порушив дисципліну, а — головне — по суті зірвав нам проведення декадника. Отже, є така думка — створити комісію для встановлення причин запізнення інженера Кравченка. Очолювати комісію будете ви. Членами візьміть, кого вважатимете за потрібне.

— Буде виконано! — хриплуватим голосом, який свідчив, що його власниця бавиться тютюном, запевнила Балалаєва.

Діана Парамонівна Балалаєва працювала бібліотекарем-архіваріусом. У бібліотеку заходило в середньому три чоловіка на тиждень. В архів працівники зовсім не зверталися, бо, власне, й самого архіву не було.

Отже, Балалаєва на роботі не дуже надрилася і в основному займалася тим, що очолювала різноманітні комісії. Бували періоди, коли вона керувала трьома, а то й чотирма одночасно.

Тільки-но вчора закінчила роботу комісія по перевірці протипожежної охорони в тресті, завершувала свою діяльність і комісія по перевірці санітарного стану на столах працівників. Тому Діана Парамонівна з великою радістю сприйняла нове доручення Луки Лазаровича. Життя без участі в комісіях вона вважала неповноцінним.

Балалаєва діяла, як завжди, рішуче. В комісію включила референта Підлюб'язника і старшого бухгалтера Білопудренка. Перший, пробігаючи по коридору, на ходу погодився, кинувши: «Добро!». Білопудренко відмовлявся, посилаючись на велику зайнятість і радикуліт. Та Діана Парамонівна заспокоїла:

— Ви собі працюйте. Основну перевірку я проведу сама. Вам подам уже готові матеріали.

— А може, просто запитати Кравченка? Може, тоді й комісії не буде чого робити?! — запропонував було бухгалтер.

Але Діана Парамонівна подивилась на нього з такою іронією і відвертою жалістю, що бухгалтерові стало дуже соромно за свої слова.

— Ні, дорогесенький, так не робиться... Ви вже мені повірте...

Після цього Балалаєва зразу ж приступила до комплексної перевірки.

...В одному кабінеті з Кравченком працював старий інженер Антон Хомич Муха. З нього й почала Діана Парамонівна.

Поклала перед собою кілька аркушів білого, як свіжий сніг, паперу, авторучку і стала запитувати:

— Чи бували ви коли-небудь на квартирі у товариша Кравченка?

— Не бував,— відповів той.— Працюємо ми з ним на одному відділі недавно. Та й за віком мало підходимо для однієї компанії...

— Це погано,— зауважила Діана Парамонівна.— Ми повинні ближче знати тих, з ким поруч працюємо. Так... А чи не помічали ви, щоб Кравченко приходив на роботу у нетверезому стані?

— Ні, такого ніколи не було. Він, наскільки мені відомо, взагалі не п'є. Не може. Одного разу, пам'ятаю, бідкався, що голова болить, бо напередодні зустрівся з давнім другом-фронтвиком і випив склянку вина.

Балалаєва схопила ручку і швиденько занотувала: «Приходив на роботу з похмілля...»

— М-так... А чи не доводилося вам коли розмовляти з його дружиною?

— Не бачив її ніколи... Якось, правда, по телефону говорив...

— Про що?

— Запитала вона, де чоловік. Я відповів, що викликали його на нараду до Луки Лазаровича, що, мабуть, затримається...

— А вона що?

— А вона зітхнула і сказала, що це свинство. Ми з ним, каже, сьогодні домовились у кіно піти...

Діана Парамонівна зробила черговий запис: «Нелад у сім'ї».

Балалаєва подякувала Антонові Хомичу за інформацію і висловила надію, що він не відмовиться від своїх слів. Антон Хомич здивовано подивився на неї, часто-часто закліпав очима і пробурмотів, що він ніколи в житті не відмовлявся від своїх слів...

Тепер вже можна було говорити і з самим винуватцем.

Кравченко пояснив, що запізнився на роботу тому, що його викликали в міліцію: місяць тому обікрали квартиру, злодіїв тепер спіймали і його запросили опізнати свої речі. Напередодні він попередив про це начальника відділу, а довідку про те, що був у міліції, передав техсекретареві.

Лише на одну мить розгубилась Діана Парамонівна. Але тут же отямилась:

— А чи говорили ви кому-небудь з своїх товаришів по роботі про те, що у вас була крадіжка?

— Ні, не говорив... Для чого? Не люблю ділитися неприємностями...

— Не повірили, значить, що наш здоровий і дружний колектив зможе вам допомогти? Так?

Кравченко лише знизав плечима.

— Більше у мене запитань нема,— підсумувала Балалаєва і, як тільки інженер вийшов, сіла писати акт перевірки.

У ньому було сказано: «Хоч старший інженер Кравченко і знайшов об'єктивні причини і документальні підтвердження для пояснення свого запізнення на роботу, однак під час комплексної перевірки комісії вдалося встановити, що тов. Кравченко має не те моральне обличчя, яке має бути у нашого інженера. Мали місце факти, коли він приходив на роботу з похмілля. Не все гаразд і в сім'ї тов. Кравченка. Не може не привернути до себе уваги і той факт, що тов. Кравченко не вірить у сили нашого здорового і дружного колективу, а це характеризує інженера як яскраво вираженого індивідуаліста».

Член комісії Підлюб'язник підписав акт комісії, не читаючи: він на слово вірив Балалаєвій. Білопудренко акта не підписував — у нього розгулявся радикуліт.

Та для документа вистачало й двох підписів — це Балалаєва знала з досвіду.

Лука Лазарович видав наказ: «Комісія, яка перевіряла факт зриву інженером Кравченком «Декади боротьби за своєчасний вихід на роботу», встановила, що у тов. Кравченка не те моральне обличчя, яке має бути у працівника нашого тресту, про що в акті комісії є переконливі факти. У зв'язку з цим наказую: оголосити тов. Кравченку догану і перевести його на посаду молодшого інже-

нера. Вважаю необхідним обговорити цей наказ на зборах колективу».

Збори обговорили. І зажадали від керуючого трестом негайного скасування наказу. Лука Лазарович не любив вступати в конфлікт зі своїм здоровим і дружним колективом. І тому наказа скасував.

Десь місяців через два з'ясувалось, що Лука Лазарович сидить не на своєму місці, і його перекинули на райспоживспілку. Незабаром з'ясувалось також, що бібліотекар-архіваріус у тресті зовсім непотрібний. Діану Парамонівну Балалаєву увільнили за скороченням штатів. До цього, правда, вона встигла очолити ще вісім комісій.

Лука Лазарович був переконаний, що керівник повинен висловлюватись коротко і ясно. Та одна справа — знати це, а зовсім інша — вміти. Отож, керуючий райспоживспількою наполегливо вчився. Щоправда, не до кінця освоїв він цю премудрість — наполовину: висловлювався дуже коротко, але не дуже ясно.

Для розмов з підлеглими Лука Лазарович вивчив кілька формул.

Вони підходили на всі випадки його життя і діяльності.

Він ніколи не говорив: «треба зробити те-то й те-то» або «я пропоную зробити так»...

У таких випадках він починав розмову формулою: «ТОВАРИШІ! Є ТАКА ДУМКА...» І далі викладав суть справи. Говорилося це таємничо-багатозначним тоном. Після цього нікому й на думку не спадало уточнювати, в кого ж то саме «Є ТАКА ДУМКА».

Спочатку знаходилися, було, цікаві. Вони запитували: «А чому треба саме так робити?»

Тоді Лука Лазарович пускав у хід другу перевірену формулу. Він говорив: «ТАК БУДЕ КРАЩЕ ДЛЯ СПРАВИ!»

Якщо й це не переконувало, і хто-небудь з найнастирливіших висував якусь свою пропозицію, Лука Лазарович робив невелику паузу, а потім бив супротивника третьою формулою. Понизивши голос, він тихо повідомляв: «НАС МОЖУТЬ НЕПРАВИЛЬНО ЗРОЗУМІТИ!».

Це була найсильніша формула.

Зрозуміло, Лука Лазарович при цьому нікого конкретно не називав. Він залишав самим слухачам догадуватись, хто саме «може неправильно зрозуміти».

Як правило, ніхто дуже й не допитувався. Формула впливала, бо кому ж хочеться, щоб його неправильно зрозуміли.

Лука Лазарович і вдома розмовляв тими ж формулами.

— Є така думка,— говорив Лука Лазарович дружині,— у неділю запросити в гості Олексія Демидовича.

— Добре,— погоджувалася дружина.— Але тоді треба було б запросити й Костянтина Михайловича. Ми ж у нього недавно були в гостях.

— Ні,— заперечував Лука Лазарович.— Ми його запросимо іншим разом.

— Але чому? — не здавалася дружина.

— Так буде краще для справи!

Дружина глибоко замислювалася, а потім, хоч і не дуже енергійно, а все ж пропонувала:

— А як на мене, то я запросила б обох. Щоб уже за одним разом здихатися...

— Не можна! — категорично рубав Лука Лазарович.— Нас можуть неправильно зрозуміти!

Отак коротко висловлювався Лука Лазарович. І дуже зручно було йому і на роботі, і вдома.

А недавно трапилося несподіване...

Було це на зборах.

Один з працівників, звертаючись під час виступу до Луки Лазаровича, виголосив:

— Ви — шаман!

— Хто це сказав?! — здивувався Лука Лазарович.

— Є така думка!

А другий промовець додав:

— Пам'ятайте, нам діло потрібне. Ваші заклинання більше на нас не діють...

— Чому?

— Так буде краще для справи,— коротко пояснив той.

— Для якої справи? — не втримався Лука Лазарович.

— Для нашої спільної справи!

А третій працівник остаточно приголомшив:

— Ми вважаємо, що ви не можете далі бути керівником.

— Чому?

— Тому, що інакше нас можуть неправильно зрозуміти.

— Хто?

— Люди!

Лука Лазарович онімів.

Усі відомі йому заклинання раптом обернулися проти нього. А інших заклинань він не знав. Тому нічого путнього сказати не міг. Тому й райспоживспілкою тепер не керує.

Трамвай в нашому місті мають одну не дуже похвальну звичку — вони сходять з рейок. Трошечки-трошечки вбік.

Буває це не те, щоб кожного дня, а все ж таки частіше, ніж необхідно для нормального руху міського транспорту.

Але цього вечора трамвай, не відхиляючись від залізних рейок і не менш залізного графіка, благополучно прибув на зупинку.

Всі, хто мав вийти, вийшли. Всі, хто мав увійти, увійшли. І коли вже здавалося, що все в порядку, із задньої (зверніть на це увагу!), із задньої площадки вилетів повновидий чоловік у синьому капелюсі, в рогових окулярах, з шкіряною папкою в лівій руці і з газетою — у правій.

Він здивовано і розгублено оглянувся. Не ска-

зав: «Ху, ти, чорт візьми!» Але по обличчю видно було, що подумав так.

Видать, зачитався і прогавив зупинку. А потім схопився і в останній момент вилетів з трамвая, як той корок з пляшки шампанського. Хіба що без такого шику.

Нарешті, отямився і вже було зібрався рушити з місця. Аж тут до нього впевненою хазяйською ходою підійшов худорлявий чоловік. Підніс до форменого кашкета долоню і з холодною ввічливістю, притаманною лише трамвайним контролерам, вимовив:

— Громадянине, ви порушили! З вас — штраф!

Порушник, видно, був людиною кмітливою, бо зразу зрозумів, що справа його кепська.

— Скільки з мене?

— Тридцять копійок.

— Будь ласка! Ось вам! — Повновидий простягнув гроші і розгублено промовив: — До побачення! — хоч, як можна догадатися, в цей момент він навряд чи мріяв про ще одне побачення з новим знайомим.

— Одну хвилиночку! — відрізав худорлявий. — Що це значить: «Ось вам». Це ви не мені даєте! Ясно?! Ось мої документи! — і він витягнув з бокової кишені круглу залізну бляху, на якій було викарбувано: «К о н т р о л е р № 36».

— Вірю вам, вірю, товаришу контролер! Тільки я дуже поспішаю. Натє вам гроші.

— Не мені, повторюю, — протягнув той, не підвищуючи голосу. — Почекайте! Ви повинні одержати квитанцію.

— Ой, ніколи мені! Пробачте! Товаришу три-

дцять шість, розірвіть квитанцію! Моя дружина все одно квитанціям не вірить, — спробував порушник жартом розрядити обстановку.

— А мене цікавить не ваша дружина, а порядок! Ясно?!

Худорлявий окинув гордим поглядом людей, що почали вже потихеньку збиратися навколо. А помітивши, що порушник хоче дати ходу без квитанції, витягнув і підніс до рота міліцейський свисток. Це, як завжди, вплинуло. Повновидий повернувся на місце.

— Дорогий товаришу контролер номер тридцять шість! — порушник хотів розчулити охоронця порядку, назвавши його повним титулом. — Я все усвідомив, слово честі! Але дуже поспішаю. Запізнаюсь, розумієте?

— Розумію! Чого ж тут не розуміти?! — повільно тягнув худорлявий. — Поспішаєте, значить... А от порушувати все ж встигаєте.

— Так це ж я випадково... Зачитався... І ось так...

— Ну, ясно, зачитався..., Газету читали?!

— Газету!

— Отож то й воно! А от правил користування міським транспортом, мабуть, і не читали?!

— Не читав. Але прочитаю! Обов'язково прочитаю!

До зупинки якраз підійшов трамвай.

— Он, дивіться, — протираючи окуляри, сказав повновидий, — інші теж з задньої площадки виходять.

— О, інших ви помічаєте...

— Так. Але ви ніби вже інших не помічаєте...

Відчувалося, що добродушний чолов'яга починає гніватись.

Настала зловісна пауза.

— Так, так, ясно... — опам'ятавшись, промовив контролер. — Значить, зауваження мені робите? При виконанні службових обов'язків?! Пред'явіть ваші документи!

— Які документи?! При чому тут документи?! Порушив я порядок — вірно. От плачу штраф — і годі!

— Громадянине, давайте документи! — І контролер номер тридцять шість знову підніс до рота свисток.

Затиснувши між колінами шкіряну папку, порушник поліз у кишеню за документами.

— Ось паспорт, от заводська перепустка, ось довідка з інституту...

— О, то ви ще й вчитесь?! — радісно вигукнув контролер.

— Так, на вечірньому відділенні. Туди ж і поспішаю.

— Що ж, так і запишемо. Студент. Людина грамотна, свідома. Порушили, виходить, свідомо. Складемо актик.

Порушник безнадійно мовчав.

А навколо вже зібралось чимало людей.

Була тут, зрозуміло, і ота всім знайома літня тітонька з авоською, яка не пропустила ще жодної вуличної пригоди. Був тут і той чоловічок невизначеного віку, але цілком визначеного ступеня оп'яніння. Він перший і відгукнувся.

— Слухай, товаришу начальник! Відпусти ти його! Воно, ясна річ, нашого брата треба вчити. Але

ж з ким не буває... Ну, випив чолов'яга. Так за свої ж, не за чужі... І після роботи.

— Хто випив?! Про що ви говорите?! — розгублено зиркнув порушник крізь окуляри на новоявленого захисника. Але той перебив його:

— Ти, любесенький, уже помовч, коли попався. Я вже сам якимось з товаришем начальником поговорю за тебе. Товариш начальник хоч і на службі знаходяться, а все ж серце мають, розуміють...

Контролер номер тридцять шість щось записував при світлі вуличного ліхтаря.

Народу збиралось усе більше і більше.

Школярі-«зайці» давали пояснення.

— Та нічого особливого. П'яний порушник. У трамваї був. Затримали от. Виправдується. Говорить, що після роботи випив. За свої, каже, не за чужі...

А тітонька з авоською не лише пояснювала, а й широко коментувала подію:

— Аякже! Всі вони так говорять: «За свої», «Після роботи»... Ось тільки ці «свої гроші» й не доносять «після роботи» додому. Ні, з такими треба круто. Надто вже порозпускалися... Жінки та діти страждають через таких.

— Що він, кажете, зробив? — запитав хтось. — Жінку з дітьми, кажете, кинув?

— Що зробив, що зробив?! Не знаєте хіба, що п'яний чоловік накоїти може?! А жінка хіба такого втримається?! Я на її місці сама б його кинула, — скипіла хазяйка авоськи.

— Та чого з ним панькатись?! У міліцію його — там розберуться, — гукнули з натовпу.

— А справді, пішли в міліцію!

Це вже сказав сам порушник.

Контролер № 36 спочатку ніби аж здивувався, а потім поклав у кишеню свисток, документи затриманого і махнув рукою:

— Пішли!..

Їх супроводжували жінка з авоською, цікаві школярики і отой п'яленький чоловічок.

...Хвилин через десять контролер номер тридцять шість і повновидий громадянин у рогових окулярах вийшли з райвідділу міліції і розійшлися в різні боки.

До потерпілого підбіг той самий невизначеного віку громадянин, що по п'яній доброті своїй виступав на захист.

— Ну, що, відпустили?

— Відпустили... — не дивлячись на нього, розпачливо пробурмотів повновидий. — Це, кажуть вони, називається ідіотизмом при виконанні службових обов'язків. Це, кажуть, теж порушення — здорового глузду і правил чемності. Але в кодексі, кажуть, про це статті нема. Не передбачені, значить, такі порушення, то й нічого не вдієш...

Не розібравшись, про кого, власне, йдеться, підпилий полегшено зітхнув:

— І слава богу, що такої статті нема.

Але ж це п'яний сказав.

А коли тверезо глянути...

Кирило Давидович любить у неділю розв'язувати кросворди. Він говорить, що то — розумова гімнастика, і що вона заспокоює нерви краще, ніж рибальство.

Так було й того недільного ранку. Поснідавши, Кирило Давидович зручно вмотився на дивані і розкрив свіжий номер журналу із кросвордом...

Курці не дадуть мені збрехати — коли в неділю після сніданку чоловік у своїй улюблений піжамі вмощується на дивані, щоб розв'язувати кросворд, то, цілком зрозуміло, хочеться тому чоловікові закурити.

Отож Кирило Давидович узяв цигарку й почав шукати сірники. Полапав по кишенях піжами, піджака, штанів. Сірників не було.

Покректуючи, Кирило Давидович підвівся і пішов на кухню.

— Де тут сірнички? — ласкаво запитав він дружину, яка чаклувала над каструлею.

— Нема! — відрубала Нонна Тарасівна. — Два нещасних останні сірники я не можу тобі віддати — зараз мені ніколи вийти в магазин.

— Вічна історія, — зітхнув Кирило Давидович.

— Що то за історія? — запитала дружина тим спокійним тоном, що греблі рве.

— А ота, що називається ідеальним порядком, який заведений у нас в домі...

(Кирило Давидович натиснув на слові «ідеальним»).

— Я думала, — сказала до плитки Нонна Тарасівна, — що коли чоловік курить, то він сам повинен собі сірники купувати.

— А я й купую. Але як тільки приходжу додому, вони чомусь зникають, хоч кишені й цілі.

— Ти дивись, — мило посміхнулася Нонна Тарасівна, — а мені чомусь здавалося, що сірники зникають з кухні.

— Ну, знаєш, це вже занадто. А втім, мене не здивуєш. Я вже звик: моя дружина завжди в усьому права.

Нонна Тарасівна промовчала, і тому не міг мовчати Кирило Давидович.

— От, їй-богу, — розпалився він, — піду в магазин і куплю зразу сто коробок сірників. Але на другий день у домі знову буде тільки два сірнички.

— Це я вже сто раз чула, — спокійно відмахнулася Нонна Тарасівна.

— Що ти чула?! Що ти чула?!

— Що ти підеш у магазин і купиш зразу сто коробок сірників...

Кирило Давидович рішуче повернувся і пішов до кімнати, на ходу стягаючи з себе піжаму...

...Через десять хвилин він уже стояв у магазині перед прилавком.

— Дайте мені сто коробок сірників!

— Будь ласка! — трохи розгублено промовила продавщиця.

Поки вона рахувала і викладала на прилавок коробки, підійшла жінка з сусіднього будинку. Спочатку дивилась, як Кирило Давидович розпихав по кишенях куплене, а потім не втерпіла, запитала:

— Для чого вам стільки сірників?

Кирило Давидович подивився на неї так, ніби вона запитала, скільки волосся випало у нього з голови за останній квартал року. І справді, що відповісти? Не розповідати ж, що справа пішла на принцип.

— Ет, — скривився він. — Так... Треба... В господарстві знадобиться...

— А-а, — закивала головою сусідка.

Кирило Давидович навіть здивувався: як швидко вона все зрозуміла.

Підійшла ще одна жінка. Показала очима на Кирила Давидовича і запитала у сусідки:

— Для чого він — стільки?

Та тільки плечима знизала.

Виходячи з магазину, Кирило Давидович почув голос сусідки:

— Дайте мені, будь ласка, триста грамів масла, півкіло ковбаси, кіло оселедців і... п'ятдесят коробок сірників!

Друга жінка запитала:

— Какао є? Нема? Тоді дайте мені сімдесят коробок сірників!

Коли покупець, що стояв за нею (за всіма зовнішніми ознаками — пенсіонер), став мовчки розкладати на прилавку авоську, продавщиця на всякий випадок попередила:

— У мене тут залишилось тільки десять коробок сірників...

— Тільки?! — стривожено запитав пенсіонер.

— Та ні. Є більше, але вони — у підсобці.

— Що ж, принесіть, ми почекаємо, у нас не горить, — з натяком на дотеп підморгнув покупець.

Поки продавщиця ходила у підсобку, в черзі зібралось чоловік з десять. Як тільки вона появилася з картонним ящиком у руках, почувся дзвінкий жіночий голос ззаду черги:

— Більше п'ятдесяти коробок в одні руки не давати!

— Як це так — не давати?! — повернувся пенсіонер. — Хто це тут встановлює такі порядки?!

— Порядок встановлює черга! — як з кулемета відстрочила жінка.

Виникла коротка бурхлива суперечка. Більшість підтримала жінку. «В одні руки» стали продавати по п'ятдесят коробок.

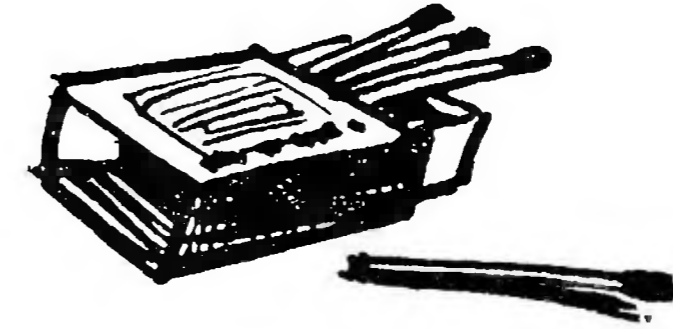
...А Кирило Давидович уже сидів у кріслі в своїй улюбленій піжамі і розв'язував кросворд. Нонна Тарасівна «вискочила на хвилинку» в магазин купити масла й ковбаси.

Повернулася з повною авоською сірників.

Кирило Давидович здивовано подивився на авоську, потім підозріло — на дружину і, намагаючись не втратити гідності, запитав:

— Це що — принцип на принцип?

— Який там принцип, — примирливо промовила Нонна Тарасівна. — Просто вирішила зробити невеликий запас. Чотири рази в чергу ставала. У трьох магазинах... Всі люди беруть... Мабуть, знають, для чого...

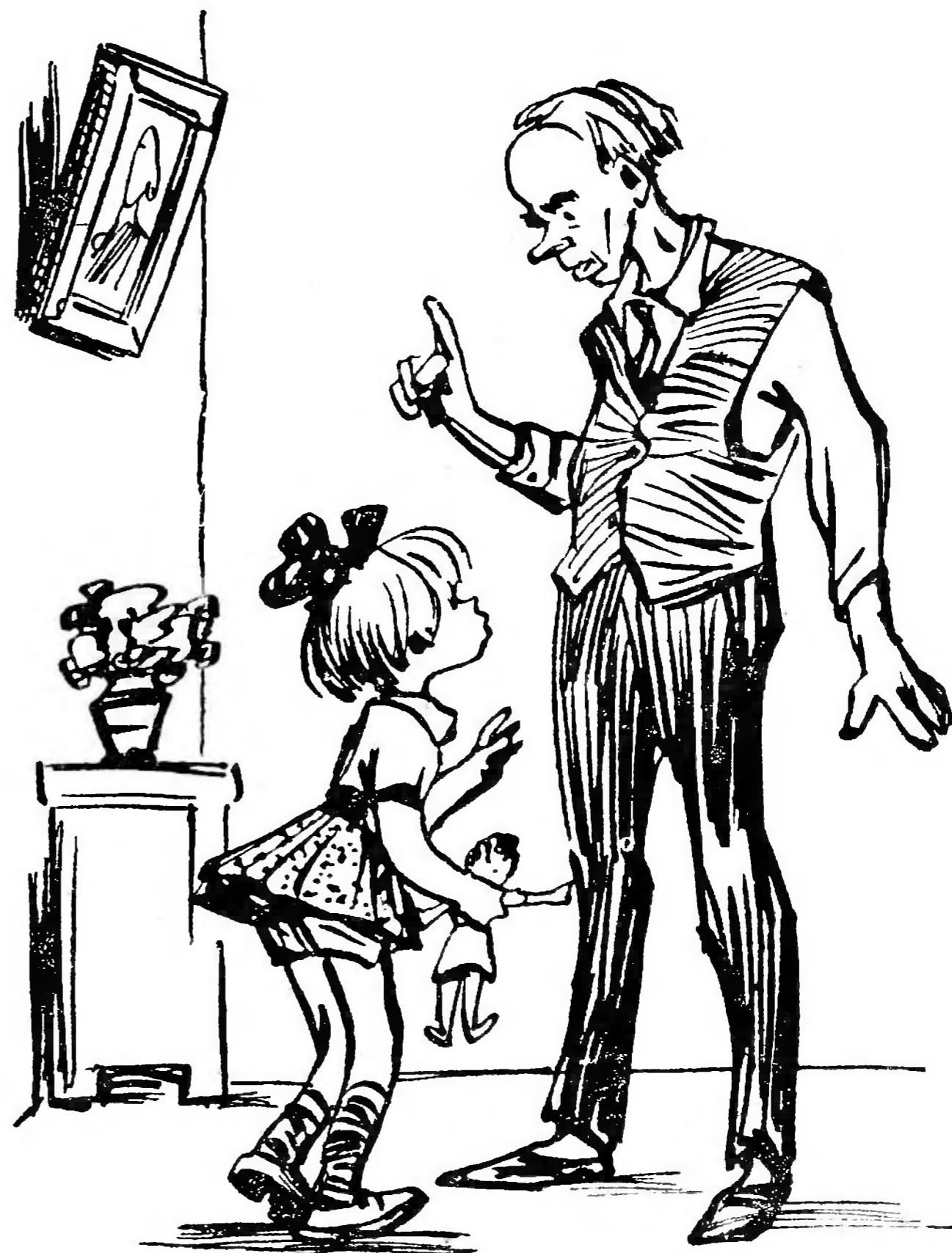
Моїй доньці шість років. Це досить культурна особа. Вміє читати, розмовляє по телефону, дивиться по телевізору все, що дозволяється до шістнадцяти років. Єдине, чого вона не вміє, це вимовляти «р».

З цим серйозним недоліком я вирішив покінчити у неділю вранці.

Я покликав доньку і сказав:

— Притули кінчик язика до верхніх зубів... От сюди... Так... Молодець... А тепер швидко видихай!

Донька зробила все, як я казав, і несподівано для мене і для себе у неї чудово вийшло: «P-p-p».

З півгодини після цього вона пританцьовувала по квартирі і виспівувала цей мелодійний звук.

— А тепер, — сказав я, — говори слова, що починаються на «р».

Вона кілька секунд думала, а потім посипала:

— Р-риба... р-рак... р-робота... р-редакція... р-радіо...

Захоплений своїми здібностями логопеда і блискучими успіхами доньки, я ліг читати пригодницький роман. Через півгодини, коли я добрався до найнапруженішого моменту (ось-ось мали спіймати шпигуна), раптом почув над вухом:

— Р-рожевий... р-р-жовтий...

Я вніс необхідну поправку і попросив доньку піти тренуватися в іншу кімнату. Але їй, видно, хотілося порадувати насамперед свого вчителя, і через якийсь час вона знову прибігла до мене з криком:

— Р-румба... р-рокен-р-рол. (Напередодні вона дивилась по телевізору передачу «навчимося культурно танцювати»).

Потім вона виявила, що «р» буває не тільки на початку слів, — і посипались нові залпи:

— Гр-рип... кефір-р... цукер-рки...

Коли до нас зайшов сусід — літній інтелігентний чоловік, — вона схопила його обома руками за штанину і, радісно заглядаючи йому в очі, емоційно проголосила: «Ста-р-рий, ду-р-рень, р-роззява!..»

Я вибачився перед сусідом. Сказав, що це його не обходить; пояснив, у чім справа.

Сусід наш — людина культурна й тактовна. Він усе зрозумів.

Дочці я тут же сказав, що так говорити — дуже погано.

Вона здивовано розкрила очі і сказала, що то я навчив її так говорити та ще й хвалив за це.

Сусід скося зирнув на мене. Я знову почав йому пояснювати, що вчив дочку тільки вимовляти «р», але, крий боже, хай він не подумає, що я вчив її отаке людям ляпати.

Сусід наш — людина вихована. Він усе зрозумів, але після того до нас чомусь не заходить. Каже, що багато роботи, і здоровкається надто вже ввічливо.

Словом, так тривало до самого вечора.

Дізнатись, як саме спіймали шпигуна, мені в цей вечір так і не пощастило. Дружина недобре дивилась на мене. Погляд був досить красномовний: «Не вмієш, мовляв, учити — не берись!»

Донька заснула о першій годині ночі. Засипаючи, бурмотіла: «цир-рк... театр-р... тр-рактор-р...»

Змучений, я заснув. Але серед ночі прокинувся від крику:

— Ур-ра!.. Кар-раул!.. Р-рятуйте!..

Я підбіг до ліжка доньки. Вона спала. Кричала крізь сон. Що їй снилось?!

А я ще довго не міг заснути — все чекав, що вона ось-ось знову закричить.

Коли вранці я, так і не відпочивши, збирався на роботу, дочка зайшла до мене і сказала:

— Доброго ланку, тату!

— Салют! — почув я в трубці бадьорий голос редактора студії телебачення. — Чи нема, Іване Миколайовичу, у вас часом якоїсь нової гуморески?

— Є, — признався я.

— Смішна?

Я згадав, як дружно реготали всі мої домочадці, коли читав їм гумореску. Не втрималася навіть наша сусідка, яка, наскільки я пригадую, останній раз сміялася вісім років тому, коли спровадила заміж свою дочку.

Згадавши все це, я опустил очі долу (жаль, що мій телефонний співрозмовник цього не бачив), і скромно відповів:

— Та ніби смішна.

— Тоді — швиденько приносьте!

Прийшов я на студію, вручив редакторові свій твір, а сам вийшов у коридор покурити. Кожний, хто коли-небудь віддавав на суд редактора плід

своїх творчих мук, зрозуміє мене. Це просто нестерпно дивитися, як він, тримаючи у правій руці червоний олівець, а лівою — почухуючи вухо, позіхає, крекче й кривиться, наче після кислоти. Відомо ж бо: редактора менш за все цікавить те, що написано у творі. Він, насамперед, прагне з'ясувати, що саме автор написав не так або що він упустив.

Коли хвилин через двадцять я заглянув у кабінет, то від здивування аж подих затамував: редактор сміявся. Вголос. Побачивши мене, він, зрозуміло, перестав реготати і серйозно сказав:

— Ніби й справді смішна... Значить, так. Будете читати самі! Включаємо на післязавтра, у тематичну передачу «Смішно й красиво». Ви підете по розділу «смішно», а по розділу «красиво» виступатиме дамський майстер з перукарні, розповідатиме про нові зачіски. Постарайтесь вивчити гумореску напам'ять. Прийдете за три години до передачі. Прорепетируємо і проженемо...

— Кого проженете? — насторожено запитав я, кліпаючи очима.

— Не «кого», а «що»! Передачу проженемо! По тракту! — поблажливо посміхнувся він.

І хоч я жодного поняття не мав про те, що воно за штука, той «тракт», але якась природна кмітливість підказала мені, що нічим особливим це не загрожує.

...Я прийшов точно за три години до початку передачі. Молодий кучерявий режисер посадовив мене перед собою і згущеним басом сказав:

— Ну, читайте!

Я став читати, тайкома поглядаючи на режисера: цікаво було, в якому саме місці він посміхнеться-

ся. Але жоден мускул на його обличчі не здригнувся. Коли я добрався до середини, він перервав мене.

— Нічого не зрозумів. Ви ж не читаете, а строчите з кулемета! Спробуйте ще раз, спочатку і — повільніше.

Я різко збавив швидкість.

На цей раз він дослухав до кінця. Охопив мене якимось недобрим поглядом, глибоко зітхнув і зауважив:

— Ви прочитали за сім хвилин. А у нашому розпорядженні — цілих п'ятнадцять! Куди ви поспішаєте?! Старайтесь виразно вимовляти кожне слово. І ще повільніше! Зрозуміли?!

Я зрозумів. Чого ж тут не розуміти. Але пояснив, що мені важко так повільно, бо якимось уже відучився читати по складах...

— Від вас ніхто не вимагає «по складах». Вас просять — «по словах», — перервав він мій випад.

Я став читати так повільно, як ніколи в житті не читав. Я прагнув вимовляти всі слова і про всяк випадок після кожного робив значну паузу. Але за змістом я вже не слідкував. Тому логічні наголоси ставив, де доведеться. Іноді це виходило кумедно, іноді — просто безглуздо. Коли я помічав це, то мимоволі посміхався.

— Поки що нічого смішного нема, — обірвав мене режисер. — І, до того ж, — прагніть, щоб сміялись телеглядачі, а не ви самі, — в'їдливо додав він. — Продовжуйте!

Коли я закінчив читати, він зробив нові зауваження.

— Тепер уже, нарешті, все можна розібрати.

Тільки ви читаєте, як паламар у церкві. Монотонно, на одній ноті. Не забувайте, будь ласка, про інтонацію! Адже ваші персонажі говорять по-різному. Отож і ви спробуйте читати різними голосами!

Легко сказати — «різними голосами»!

І все ж таки спробував.

Напруживши пам'ять, я пригадав усе, чого мене вчили у шкільному драматичному гуртку і став читати «з вираженієм». Кожну фразу намагався вимовляти іншим голосом. Настільки різним, що навіть славнозвісна Імма Сумак похвалила б мене.

Але режисер не похвалив.

— Стривайте! Стривайте! — закричав він. — Інтонація є! Але ви знову забули про темп! Тепер спробуйте так само виразно, тільки повільніше!

Він витер піт з чола. Я зробив те ж саме.

— Може, краще, — кажу, — це доручити якось акторові або ще комусь...

— Пізно! — безнадійно махнув рукою режисер. — Передача починається через п'ятнадцять хвилин. — Потім, не зумівши приховати глибокого суму в очах, він поплескав мене по плечу і підбадьорив: — Не хвилюйтесь! Якось воно буде!

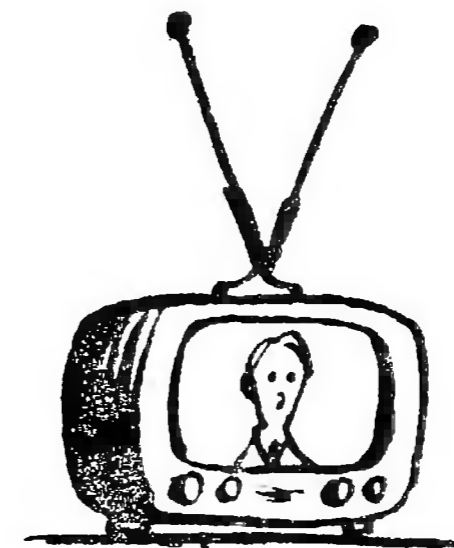
Але я страшенно хвилювався. Особливо, коли в залі спалахнуло багато ламп, і мені наказали дивитися прямо на якийсь там вогник камери, не крутити головою, не махати руками, не підморгувати, не позіхати.

І все ж таки, читаючи, я зумів зберегти і відповідний темп, і інтонацію. Правда, мені не вдавалося робити це одночасно. Коли, мобілізуючи всі свої акторські здібності, я прагнув говорити голосами своїх персонажів, то раптом помічав, що читаю

надто швидко. Але як тільки уповільнював темп, починав чітко вимовляти кожне слово, то ловив себе на тому, що читаю на одній ноті. Боротьба між Іммою Сумак і паламарем ішла весь час з перемінним успіхом. До того ж я від хвилювання ще став заїкатися, чого зі мною ніколи в житті не було.

...Наступного дня я зустрів свого приятеля.

— Привіт! — крикнув він мені з протилежного боку вулиці. — Бачив тебе вчора по телевізору. Поздоровляю! Молодець! Дуже смішно було... Ми прямо животи понадривали... До речі, а про що ти там розповідав?

Жовті лайкові рукавички — моя давня мрія, стійка пристрасть, яку я з дивною впертістю проніс через дитинство, юність і нерозтраченою доніс до зрілих літ. Були у мене різні рукавички, а такі надібати усе чомусь не вдавалося.

Завжди перед своїми іменинами я тонко натякав родичам і знайомим на цю свою мрію. Сподівався, що хтось зробить мені приємний подарунок. Та вони (ніби змовились!) регулярно дарували мені білих слоників (від чотирнадцяти до двадцяти одного на кожний день народження). Тепер і я, і всі

мої нащадки по прямій лінії забезпечені слониками на найближчі два століття.

Омріяних рукавичок ніхто мені не подарував.

Як я зрадів, побачивши якось на полиці магазину жадані жовті лайкові рукавички. «Зроблю сам собі подарунок», — вирішив я, і, не чуючи під собою ніг, кинувся до каси, заплатив названу суму (вона на радощах не здалася мені великою), вручив симпатичній дівчині-продавщиці чек і одержав велику картонну коробку, перев'язану голубою шовковою стрічкою.

Вийшов на вулицю і не стримався: дуже вже хотілося мені поглянути на свої рукавички.

Швидко розкрив картонку і остовпів: поряд з рукавичками лежав флакон духів «Біла троянда».

Щосили побіг назад. Кричу симпатичній продавщиці:

— Не хвилюйтесь! Усе в порядку!

— Я й не збираюся хвилюватись, — спокійно говорить вона і дивиться на мене трохи підозріло.

— Та ви, — кажу, — випадково поклали в картонку флакончик духів.

— Це не випадково, а спеціально!

Тут я вже зовсім розгубився. До мене ніби здалека долинув голос симпатичної дівчини. Спокійний такий, розмірений голос, як у того лектора, що читає у нас на заводі лекції «Сни і сновидіння».

— Шкіряні рукавички, — чую, — продаються в нас тільки у складі комплексного подарунка, разом з духами. Ви не турбуйтеся, оплатили повністю...

Я, було, дуже розхвилювався. А потім став сам себе заспокоювати: «Могло ж бути гірше. Могли ж продавати рукавички «в комплексі» з портативним пілососом або триколісним велосипедом».

А тут ще симпатична дівчина й собі заспокоює:
— Нічого страшного не трапилося! Буде й вам,
і вашій дружині подарунок...

Теж вірно! У цьому є раціональне зерно...

Енергійно ввійшов у квартиру і, вклавши в го-
лос сто процентів бадьорості, гукнув дружині:

— Ось, одержуй подарунок! Чудові духи! І собі
вже заодно купив рукавички...

Ефект цілком несподіваний.

— Спасибі! — якось зловісно-тихо сказала жо-
на.— Однак уважні чоловіки, купуючи жінці духи,
знають, звичайно, які саме їй подобаються. І коли б
ти хоч трошечки був схожий на таких чоловіків,
то, мабуть, пам'ятав би, що я терпіти не можу
«Білої троянди». За тринадцять з половиною міся-
ців нашого спільного життя час би вже знати, що
я люблю «Білу акацію».

Вечір пройшов у гнітючій мовчанці. Вечеряти
мені чомусь розхотілося. А втім, ніхто й не про-
понував...

Весь наступний день, неділю, я провів у парфю-
мерних магазинах. Марно! «Білої акації» ніде не
знайшов. Втративши вже будь-яку надію, я при-
чвалав знову в магазин подарунків.

І тут побачив те, що шукав. Маленький флакон
лежав у чималенькій коробці, на рожевій шовковій
подушці. Поряд з ним лежали два мідні підста-
канники.

Несучи додому коробку, перев'язану голубою
шовковою стрічкою, я роздумував над тим, куди
діти підстаканники, які навіть моему дилетантсько-
му оку здалися далекими від того, що прийнято
називати витонченим виробом.

...Щасливі думки, як відомо, приходять несподівано. Подарую теці.

Теща подякувала.

Один підстаканник заховала далеко в шафу. У другому подала чай. Мені. За чаєм, як завжди, по-філософському мудро зауважила:

— Краще вже дарувати один гарний підстаканник, ніж два такі, що їх і на стіл при чужих людях не поставиш...

Наступного дня я купив гарний підстаканник, який теці сподобався. Разом з ним у коробці, перев'язаній голубою шовковою стрічкою, лежало сім білих слоників.

Сказавши сам собі: «На щастя!» — я потай од домашніх прикрасив новими слониками чотириконфорну газову плитку на кухні.

З тих пір я не купую і не збираюся купувати собі ніяких подарунків, бо шкіряні рукавички обійшлися мені...

Та це, врешті, кожний і сам підрахувати може.

Зате тепер мене уже нічим не здивуєш. Я не здивуюся навіть тоді, коли, бажаючи придбати збірку з цією гуморескою, змушений буду купити «порядком навантаження»... лайкові рукавички.

